

מראי מקומות - בבא מציעא פ"ד

מכוער, ושפירי אלו דגמירי, אי הוו מכוערים הוו גמירי טפי. ותי' דר' יוחנן הי' בו מעלה יתירה, דאף דהי' שפיר הוה גמיר, ולכן הי' מתפלל על בני דורו שיהיו כוותי', שיהיו שפירי וגמירי כוותי'. והבן יהודע תי' דמה דהתורה לא מתקיים כ"כ בכלי מפואר, היינו משום דשליט בי' עין הרע, אבל ר' יוחנן, כיון דלא הי' לו הדרת פנים, לא שלט בי' עין הרע, וממילא התפלל על בני דורו שיהיו שפירי כוותי', באופן שלא ישלטו בהן העין הרע

ונתמעטו מחכמתם. [ולכאוי' לכך נקט מה שלא הי' לו הדרת פנים, ולא מה שהי' מיוסף, דזה אין שייך להתפלל על כל בני דורו, שלא היו מיוסף. אלא דצע"ק, למה אמר דאין עין הרע שולט בו משום שהוא מיוסף, תיפוק לי' דאין לו הדרת פנים, ואולי חד מתרי נטק]. והוסיף דמה דחזר לעשות כן, אולי כדי לזכות בנות ישראל שיהיו להן בנים יפים וחכמים, ובזכות זה גם הוא יזכה לבנים של קיימא, וכמו דאי' בברכות דכל בניו מתו, גם כדי שיהי' הבנים נחשבים בניו.

(ו) מה דגים שבים מים מכסין אותן ואין העין

שולטת בהן - ע' בתורת חיים שכ' דלכאו' משמע דכיון שהמים מכסין אותן ואינן נראין, לכך אין העין שולטת בהן. אלא דהק' דהא גם הדגים פעמים נראין כשהן שטין בתוך המים, וגם מה שייך לומר כן בבני יוסף, דודאי נראין. ולכן ביאר דהענין הוא דכל זמן שיש איזה מפסיק בין העין ובין הדבר, שוב אין העין שולטת בהן, וא"כ המים הוי מפסיק, ושפיר אין העין שולטת בהן [ולא ביאר איך זה שייך לבני יוסף, ומסתמא הוי איזה כח מפסיק רוחני שלא מניח שישלטו בהו העין הרע, וצ"ע בזה].

(ז) **חילך לאורייתא - פרש"י,** כמה כוחך יפה

לסבול עול תורה. ולכאו' ק"ק, הרי כשקיבל עליו עול תורה, שוב מתשת כוחו, וא"כ לא הי' יכול להשתמש בחילו לאורייתא. וע' במהרש"א דפי' באו"א, דחילך לאורייתא היינו דראוי לאותו כח להיות נחלש ע"י מסירתך לתורה [כ"נ בכונתו, ואולי ליישב רש"י י"ל דאף דמתשת כוחו, מ"מ הי' כוחו גדול הרבה וראוי לסבול העול תורה].

(ח) **א"ל לסטאה בלסטיותי ידע, וכוי- הק' הדרך**

הישר (הובא בליקוטים בעין יעקב החדש), איך א"ל כן ר"י, הרי לכאו' זהו אונאת דברים,

(א) **מאי אעביד, הרמנא דמלכא הוא, א"ל אבון ערק לאסיא, וכוי- כ' בשו"ת הרשב"א (מכת"י, סוף סי' שמ"ה) דמכאן מוכח כמו שהבאנו לעיל (פג:): מהריטב"א, דמעיקר הדין הי' מותר לראבר"ש וריבר"י לעשות כן, משום כח המלכות. ולכן לא השיב לו אליהו, הרי הוא יהרג ואל יעבור. אלא רק אמר לו שיש לו לברוח, דהיינו לפנים משורת הדין. וזהו ג"כ מה שקוראים לו חומץ בן יין, ולא אמרו להם דרשעים הם, אלא חומץ בן יין, דהיינו דלא היו גדולים כ"כ כאביהם.**

(ב) **אנא אשתיירי משפירי ירושלים- העיר העיון**

יעקב, הא לקמן אי' דאמר ר' יוחנן דאחותו היתה שפירה טפי מיני', וא"כ לכאו' הי' עדיף לומר כן עליה. ותי' א' דיופי הוי רבותא טפי אצל אנשים, דנשים משפירות עצמן ע"י קישוטים וכדו'. (ב) בנשים כתיב שקר החן והבל היופי וכוי', אבל לגבי אנשים כתיב חכמת אדם תאיר פניו.

(ג) **משפירי ירושלים- כ' הפתח עינים** דזהו ע"פ

מה דעי' בעשרה יוחסין דעשרה קבין של יופי ירדו לעולם, וירושלים נטלה ט' מהן.

(ד) **כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי, גמירי**

אורייתא כוותי- העיר הבן יהודע, דלכאו' הו"ל לנקוט הסדר להיפוך, דודאי חשוב טפי גמירי באורייתא יותר משפירי. וכ' דאה"נ, אלא דנקט סדר הוייתן בעולם, כי בתחלה ניכרת יפיו בעולם, ורק אח"כ ניכר חכמתו בתורה. אולם העיר דמהו בכלל המעלה של יופי אצל בנים, לכאו' אי"ז הגון אלא לבנות. ותי' דאם הי' הבנים יפים, א"כ מסתבר שגם הי' לאותו בן בנות יפות (ובפרט אם נזדמן לו אשה יפה), וא"כ יקפצו עליהן העשירים ולוקחם אף בלא ממון מאבי הבת, וא"כ ממילא גם יקפצו עליו העשירים, ואז ממילא יחזיקו ידו שיהי' יכול ללמוד תורה במנוחה.

(ה) **שפירי כוותי, גמירי אורייתא כוותי- הק'**

העיון יעקב, הא אמר ר' יהושע בן קרחה להקיסר דתורה מפוארה הוא דוקא בכלי

כאילו באת, ואם הי' ר"י מוחל כשבאת ודאי לא הי' נענש דהוי כאילו מחל, אבל למעשה כיון דר' יוחנן הי' בעל מדת הדין והי' מקפיד ואינו מוותר, נאמר בזה כי אחותו היתה מבקשת, וכו', אבל ודאי לא הי' בפועל נולכאו כוונתו בזה, דאף דהי' בעל דין ומקפיד, אבל אם בפועל היתה באה, ודאי הי' מוחל, אבל כיון דלמעשה לא באה, לא הי' זה אכזריות כ"כ שלא למחול, ולא משמע כן כ"כ, וצ"ע. וע"ע בשיחות מוסר (תשל"ג, י"ג) שג"כ העיר אהא דלא התפלל ר"י שלא ימות ר"ל, וגם כדי שלא יהי' בכלל מי שנענש חבירו על ידו. וביאר דחומר של פגיעה בכבוד הרב אינו משום כבוד הרב כשלעצמו, אלא עיקרה הוא בכך שביטלה כח הרב בישראל. וא"כ אין להרב למחול בפגיעה בכבודו, משום דכל קיום של כלל ישראל מוטל בסכנה ח"ו על פגיעה כזו.

(ז) **וקא מצטער ר' יוחנן בתרי' טובא- כ' המגן גבורים** דמה דלא החיי' ר' יוחנן כמו שהחי' לר' כהנא במקו"א, היינו משום דהתם נענש ר' כהנא בטעות, דבאמת לא עשה כלום, אבל כאן באמת הי' פגיעה בכבוד התורה דר' יוחנן, וא"כ לא הי' יכול להחייחו.

(א) **הוה קא אזיל וקרע מאני' וקא בכי ואמר, היכא את בר לקישא, וכו'- העיר השיחות מוסר (תשל"ג, י"ג),** הא ר' יוחנן הוא האמר (ברכות ה:): דין גרמא דעשיראה ביר, וביאר בתוס' שם שהי' מנחם אחרים בכך, ונראה מכאן איך כ"כ היו גדולים כוחות הנפש של ר' יוחנן, שהי' יכול לסבול מיתת י' בניו, אבל כשנעדר ממנו ה"רווחא דשמעתתא" דר"ל, כשל כוחו לסבול סבל זה ונצטער כ"כ עד ששף דעתו מיני'. ועפ"ז ביאר למה התפללו רבנן שימות בצער, ולא שנתרפא, לפי שידעו שאף אם הי' נתרפא הי' שוב אח"כ לשטותו, מרוב צער וועצם יגונו על שאבד תלמידו הותיק.

(ב) **וקרע מאני'- פי' המהרש"א דמה שקרע בגדיו עכשיו, היינו משום דכיון שראה שמתוך כל הקושיות והפירוקים רווחא שמעתתא, א"כ הו"ל כאילו הוא למד מר"ל, וחייב לקרוע עליו (כעל רבו).**

(ג) **ואפי' הכי לא סמך ראבר"ש אדעתו, קביל עלי' יסורי וכו'- הק' הפי' הרי"ף על העין**

וכמו דאי' בסוף הזהב, דאין לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים. ומה השיב לו ר"ל, האם הי' תוהא ח"ו על מה שעשה תשובה. וביאר דר' יוחנן אמר הדין דהוי גמר מלאכתם משיצרפם בכבשן מקבלת רבותיו, אבל ר"ל חלק בסברא, וס"ל דצריך להיות גמר מלאכתן משיצחצחן במים. וע"ז השיב לו ר"י, הרי אינך בקי אלא בכלים ששייכים ללסטות, אבל בשאר כלים מא"ל. דהיינו, דא"ל שצריך לקבל הדין מרבותיו, ולא לסמוך על סברתו. וע"ז השיב לו ר"ל, א"כ מה הרויח לו במה שלמדו תורה, הרי עדיין אינו יכול לחוות דעתו וסברתו נגד קבלת רבותיו. ואם משום כבוד שיש לו בעולם הזה, הרי כשהי' לסטם ג"כ הי' לו כבוד. והשיב לו ר' יוחנן דעכ"פ הי' כנוס תחת כנפי השכינה להאיר באור תורה, אבל לא לסמוך על סברת עצמו. אבל אח"כ התחרט ואמר דבשלמא לענין דינא אין לסמוך על סברת עצמו, אבל לענין פלפולא שפיר יכול לפלפל, והי' מתחרט על אבידת ר"ל, דעכשיו אין רווחא שמעתתא כדמעיקרא. והוסיף דגם ר"ל הי' כוונתו כן, דהי' ס"ל דרק לפלפולא בעלמא, אבל לדינא הי' מקבל קבלת רבותיו. וע"ע במעניני החכמה מש"כ בענין עיקר קו' זו דהוי אונאת דברים. וע"ע במהרש"א דביאר השו"ט בין ר"ל ור"י באו"א, דבאמת לא הבין ר"י כוונת ר"ל, דר"ל הי' אומר דאף קודם שהי' לסטם, והי' רבי (וכמו שכ' תוס') כבר הי' ס"ל מסברא, וא"כ מאי אהניא לי' מה שעכשיו קרא לו רבי, אם אינו מאמינו אלא ס"ל דסברתו בא מלסטיותו. אבל ר"י סבר דכוונת ר"ל הי' כמו שפרש"י, דרבי היינו רבי של הלסטים, ולכך חרה לו.

(ט) **עשה בשביל בני- תמה המהר"ל (חי' אגדות),** וכי כ"כ אכזרי הי', והלא אמרי' שהמוחל לא יהי' אכזרי. ועוד, הא ר"ל עצמו ג"כ הי"ל לבקש מחילה מר"י, ולמה לא מצינו שביקש מחילה. ותי' זה דודאי באמת ביקש ממנו, ואם לא הי' נתרצה לאחותו ובן אחותו, ודאי לא הי' מתרצה לר"ל, הבעל דין עצמו. והוא ביאר דבאמת לא ידע ר' יוחנן דהי' נענש ר"ל בשביל ר"י. ובאמת לא באת אחותו לפניו לבקש מחילה, רק הוה כאילו באת, דאין ספק שהאשה מבקשת רחמים בשביל בעלה והוי

(יז) **אוגניתא בעליתא-** העיר **המהרש"א**, הא קבורה מצוה, ועובר בבל תלין אם מניחו, ואיך צוה להניחו כך. ותי' דלא חש לזה, משום דאי' בגמ' דמה דאדם צריך קבורה, היינו או משום בזיון, או משום כפרה. וכיון דבשרו לא הי' עתיד להיות בו רמה, לא הי' שייך בו בזיון, וגם כבר הי' לו כפרה ע"י היסורין שלו. ועוד תי' דמשום כבוד המת מותר להלין, וזה לכבודו הי'.

(יח) **איש פלוני את חייב, איש פלוני אתה זכאי-** הק' **המהר"ץ חיות**, הא תורה לא בשמים היא, וא"כ איך סומכין על פסק שלו. ותי' דאולי דיני ממונות שאני, דהוי כנתרצה לזה, וממון אתיהיב למחילה, אבל פשיטא דבאיסור אין צריכין לשמוע לו. (וע"ש עוד שהק' כמה ק' על מעשה זו.)

(ט) **לא מידי הוא, יומא חד שמעי בזילותא** דצורבא מרבנן, וכו'- מה שביום זה אירע חזאי ריחשא, כ' בהג' **יעב"ץ** דאפשר דהי' אותו יום שאירע שהקל בו בכבודו של ת"ח. או דלמא, בההוא יומא דאפטר לי' ההוא צורבא מרבנן הי', ונתבקר פקנסו.

(כ) **דכל שני דהוה ניים ראבר"ש בעליתא, לא סליק חי' רעה למתייהו- פי' המהרש"א**, דהא כיון דהכל באו לר"א לפסק דינם בדיני ממונות, ממילא לעולם לא באו לידי שבועה, וממילא לא באו לידי איסור שבועת שוא. ואי' בפרקי אבות דחי' רעה באה לעולם משום שבועת שוא, וממילא במקומם לא הי' חי' רעה. והבן **יהודיע** כ' שרמזו להם בזה שלא חטא ראבר"ש כלום בתפסו לאנשים הגנבים, דנמשלו לחיות.

(כא) **חלש דעתי, אמר קא חשביתו לי' כוותי...** מכאן ואילך כי הוה אמר רבי וכו'- פי' **המהרש"א**, דגם מעיקרא היו מקשי ומפרקי אהדדי, אלא דלעולם הי' ראב"ש מסייע לי' לרבי לומר לו שמה שאמר הוא תירוץ נכון. ומשום זה טעה רבי, ולכן חלש דעתי' ואמר דקחשביתו לי' כוותי, שהוא סבר שראבר"ש לא הי' חשוב כמותו. ואז, מכאן ואילך כשאמר רבי שיש לו מה להשיב, אף קודם שהק' קושייתו א"ל ראבר"ש שזהו מה

יעקב, הרי כבר בחן בעצמו והכריח שלא חטא, ומה רצה עוד בזה. וביאר דאע"ג דכבר הי' ידוע אצלו דגופו לא יקבל רמה משום זה, אולם עדיין לא הי' יודע לענין לעתיד לבא אם יהי' נענש בשביל זה, ובשביל זה קיבל ע"ע יסורין.

(יד) **קרי אנפשי' היתה כאניות סוחר, ממרחק תביא לחמה- פרש"י**, על התורה נאמר. וע' **בפיה"מ להרמב"ם** (אבות ד', ה'), שהאריך בענין האיסור לעשות דברי תורה קרדום לחפור בהם. והביא הרבה ראיות שחז"ל לא היו נוטלין ממון כדי ללמוד וללמד. אלא שהק' על עצמו מהגמ' כאן, דמבואר דראבר"ש נטל ממון. וכ' לדחות דמיירי דוקא בבעל מום, כמו ראבר"ש שהי' חולה ולא הי' יכול לעשות בעצמו, אבל בלא"ה לא. אולם ע' **בכסף משנה** (ת"ת ג', י') שהאריך בדברי הרמב"ם שם ובדבריו בפיה"מ הנ"ל, והביא מש"כ הרמב"ם לדחות הראי' מסוגיין, והק' עליו, דאף דאמת הוא דראבר"ש הי' חולה, אבל אם אין כוונת הגמ' אלא לבעלי מום דוקא, א"כ איך הוי זה שבח לתורה, הרי לעולם נותנים צדקה לעניים חולים. ועוד, הרי ראבר"ש הי' יכול לסלק מעצמו היסורין ולחיות מעצמו, ולמה לא עשה כן.

(טו) **רשעה זו- פרש"י**, דהיינו מלכות הרשעה, א"נ אשתו. ותמה **העץ יוסף** על פי' ב', א"כ איך רצה רבי לישא אותה אח"כ, אם רשעה היא, והניח בצ"ע [ומסתמא כך הי' קו' הגר"א, ולכן מחק פירושו זה]. והבן **יהודיע** כ' לפי פי' זה ד"רשעה" היינו מלשון חרדה, דבעלת חרדה זו, שהיתה מתחרדת להניח בעלה ללכת לבימה"ד, בטלה הרבה פרי' ורבי'. ובהג' **יעב"ץ** כ' שהוא מעשה רשע (בסגול תחת הר'), ולא תואר על האשה.

(טז) **ידענא בדרבנן דרתיחי עלי ולא מיעסקי בי שפיר, וכו'- ביאר הבן יהודיע**, דחשב שלא ירצו להביאו במערת אביו רשב"י, שישברו שאינו ראוי, ודבר זה הי' קשה עליו מאד. ולכן סבר דאם יניחוהו לזמן רב בעלייתו, ורואים שלא שלט בו רמה, אז יתברר להם שהוא אדם קדוש כמו אביו, ויקברוהו אצל אביו, וכן הי'.

שתרצה להק', אבל קו' זו אין בה ממש, וזהו תירוצו. ושוב חלש דעתי דרבי על שלא הי' יכול לכוין לתירוצו של ראבר"ש. ואמר לו אביו בענותנותו, דאל ירע דבר זה בעיניך, שאי"ז בשביל חסרון שיש אצלך, אלא שהוא ארי בן ארי, ואפשר ששמע קו' ותירוץ זה מאביו, ולכן הי' מכוין להם במהירות, אבל אתה ארי בן שועל, ולא הי' לך ממי לשמוע.